

Desllatinitzam el reciclatge?

per Bernat Joan i Marí

Diversos sociolingüistes han advertit, al llarg dels últims anys, del perill de llatinització (o d'irlandització) que plana sobre la llengua catalana. És ben clar, a hores d'ara, que el català ha guanyat espais d'ús, a nivell formal, i que, en canvi, continua en una posició clarament subordinada (i cada vegada més) en els àmbits col·loquials. Aquest esquema reproduïx el contrari del de la diglòssia, però és igualment perillós per a la supervivència de la llengua. De continuar amb la mateixa tendència, s'arribaria a una situació en què el català ocuparia només àmbits formals (quant més formals millor) i espais emblemàtics, però seria fora de tot allò que és fonamental per a la normalitat de qualsevol llengua: els àmbits generals de comunicació, tant pública com privada.

Ningú no pot dubtar, avui dia, que el procés de llatinització és en

marxa; com tampoc, donant una oportunitat a l'esperança, no hem de dubtar que hi ha actualment pols de tensió que funcionen a favor de la normalització de la llengua catalana, com, malauradament, també hi ha pols de tensió que hi operen clarament en contra.

Una llengua és una eina de comunicació

La funció de la llengua és precisament constituir un instrument de comunicació, un instrument d'intercanvi entre persones. Prima, doncs, un aspecte "funcional" del llenguatge (per molt que la llengua pugui constituir també —i constitueixi de fet— un referent d'identitat, de cohesió social, etc.). Una llengua (ens) serveix en la mesura en què (ens) permet de comunicar-nos-hi, en què ens permet de satisfer les nostres necessitats expressives,

com a emissors i com a receptors. Una llengua que no aconsegueix aquestes funcions ha esdevingut una llengua morta.

Hem de relacionar, doncs, aquest factor comunicatiu amb allò que s'espera aconseguir a través de l'ensenyament-aprenentatge d'una llengua. Aprendre català ha de possibilitar a l'aprenent de poder-s'hi comunicar fluidament i amb normalitat quan aquest aprenentatge es vagi solidificant. Així mateix, ensenyar català s'ha de fer en funció que després, les persones que reben aquest ensenyament, el puguin usar com a instrument de comunicació.

De res no serveix conèixer moltes regles, haver après molta gramàtica, haver estudiat molt els mecanismes d'una llengua si després no ens serveix com a instrument de comunicació.

El nostre sistema d'ensenyament encara no ha assumit plenament que una llengua és, abans que res, un instrument de comunicació.

El fenomen de la llatinització (o de la irlandització) consisteix precisament en això: hom aprèn tota una sèrie de mecanismes del llenguatge que, a fi de comptes, no li permeten de fer-lo servir a l'hora de parlar (no així, de vegades, a l'hora d'escriure, especialment si no s'ha de filar gaire prim).

El reciclatge de llengua catalana

La progressiva implantació de l'ensenyament en llengua catalana a les nostres escoles d'ensenyament primari i als centres de secundària ha fet necessària l'articulació de cursos de reciclatge de llengua catalana per a tot el professorat que encara no la domina. Existeix, doncs, una interrelació entre implantació de la nostra llengua en el sistema d'ensenyament i necessitat d'formar el professorat necessari per tal d'impartir classes en català.

Enguany, per exemple, a l'hora de dotar les places de professors d'ensenyament primari i secundari, s'han demanat cursos de reciclatge a les persones que hi optaven.

El fet que el nou decret de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern balear disposi que les àrees de ciències socials i de ciències naturals, a l'Ensenyament Secundari Obligatori s'hagin d'impartir necessàriament en català, i el fet que la majoria dels centres educatius de les Pitiüses ja comptin amb algun projecte lingüístic de centre que estableixi la catalanització paulatina de l'activitat educativa indiquen que, si hi ha coherència governativa (cosa que tot sovent manca), el reciclatge de llengua catalana s'exigirà, finalment, a tot el professorat (tant als que obtenen una plaça nova com a aquells que ja s'hi troben còmodament instal·lats o instal·lades des de fa anys).

Teòricament, partint d'aquests fets i d'aquests projectes, hauria d'existir una millora evident quant a la quantitat —i a la qualitat— de l'ensenyament en llengua catalana. Però la realitat desmenteix contundentment aquestes hipòtesis teòriques. Tot el professorat nou arriba als centres d'ensenyament amb coneixements certificats de llengua catalana, però

molta gent amb el reciclatge començat i acabat és completament incapaç d'impartir una classe en català.

Què ens indica, això? Clara ment, que el fet de cursar els cursos de reciclatge no és suficient, ni de bon tros, perquè el professorat conegui la llengua catalana de manera suficient per poder-hi impartir classes. En molts casos, persones que han acabat el reciclatge, no ja no poden impartir-hi ensenyament especialitzat de llurs

El català augmenta l'espai d'ús en els àmbits formals, però el redueix en els àmbits informals.

matèries, sinó que ni tan sols hi poden mantenir una conversa de carrer mínimament fluida.

Podem afirmar, a la vista de la realitat que ens envolta, que s'ha produït una llatinització evident del reciclatge de llengua catalana.

El professorat que s'hi apunta, sovint amb una desmotivació evident aprèn català com qui aprèn llatí, per anar aprovant els exàmens que es plantegin al llarg d'aquests estudis, però no pas amb la intenció (ni, per tant, amb la possibilitat) d'usar-lo després com a instrument d'intercomunicació en les seues classes.

Es deixa de banda, doncs, aquest aspecte comunicatiu del llenguatge. Tenir la titulació de Reciclatge de Llengua Catalana constitueix una mena de luxe que no té, en moltíssims de casos, res a veure amb la capacitació professional, ni, cosa que encara és pitjor, en l'exercici efectiu de la funció docent.

Un cas de prevaricació?

Hi ha, encara, un altre aspecte que no se sol tenir en compte i que, si s'hi tengués, podria causar un bon embolic: accedir a una determinada plaça pel fet de tenir el reciclatge, però després impartir les classes en espanyol constitueix, al meu entendre, un cas claríssim de prevaricació. La prevaricació, formalment, consisteix a rebre un tractament diferent en circumstàncies iguals. Segons el nostre ordenament educatiu,

no tothom té els mateixos drets d'accedir a les places de professors a les illes Balears i Pitiüses. Les persones que tenen el reciclatge en Llengua Catalana i Cultura de les Balears tenen avantatge a l'hora d'accedir per primera vegada a les esmentades places. No cal dir que, també segons el nostre parer, aquest avantatge no es pot discutir: a França no és que els professors que saben francès tinguin avantatge sobre la resta a l'hora d'accedir a l'ensenyament públic, sinó que de fet són els únics que poden accedir-hi.

Entre nosaltres encara el coneixement del català no constitueix una condició sine qua non a l'hora de fer de professor (cosa que, d'altra banda, indica la anormalitat en què es troba la nostra llengua). Però sí que constitueix un mèrit que li dona més possibilitats a la persona que el té.

Ara bé, si una persona concreta obté una plaça determinada gràcies

L'ensenyament
en català ha de ser
paral·lel a la
construcció d'un
espai comunicatiu
propi.

al seu coneixement acreditat de la llengua catalana, passant per davant a una altra persona que no ha pogut acreditar tal coneixement, i després imparteix les classes en espanyol, per quina raó ha estat concedida la plaça a ella i no a l'altra?

El professor o la professora que es queda amb una plaça perquè té el reciclatge però després no imparteix les classes en català s'hauria servit del català per accomplir una finalitat particular (la de tenir feina), però

a) No haurà servit la causa de la llengua catalana, cosa que la deixa en una dubtosa situació moral, i

b) S'haurà quedat amb una plaça que, tenint en compte les circumstàncies en què exerceix la docència, hauria anat igual de bé a una persona que no estigués reciclada però que hagués tret una millor qualificació, posem per cas, a les oposicions.

Si el professorat hispanoparlant, hispanopensant i hispanoactuant tengués una miqueta més ganes de brega, podria interposar un recurs davant aquesta gent (els que se serveixen del reciclat-

ge però no usen els seus coneixements de català dins l'aula) i recuperar les places. Perquè serien més seues que no pas dels altres.

Però, ai las!, què passa amb les persones que han acabat els cursos de reciclatge però el seu català és insuficient per impartir-hi amb normalitat les seues classes?

Algunes receptes per evitar la llatinització

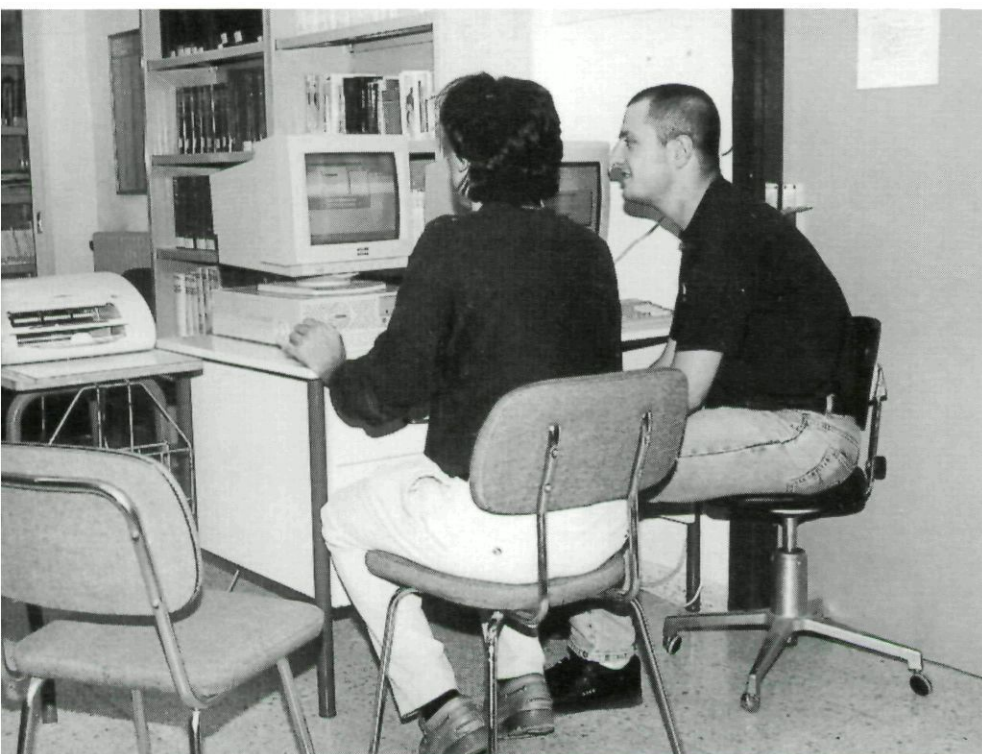
La llatinització, evidentment, és evitable. No hi ha fórmules màgiques, però existeixen unes quantes estratègies, de fàcil aplicació. No entrarem en les més efectives però inaplicables per una mera qüestió

pressupostària, com les estratègies a la israeliana¹. Dins allò que es factible, ens permetem de proposar algunes millores que no introduïrien grans entrebancs, però que permetrien d'actuar en aquest intent de desllatinització de l'aprenentatge de la nostra llengua.

a) En primer lloc, caldria continuar amb la implementació d'estratègies "motivadores" de cara a la pràctica efectiva de la llengua (especialment de la llengua en el seu vessant oral). A Mallorca es començaren, l'any passat, els dinars o sopars del reciclatge, als quals acudien els professors i les professores que s'estaven formant lingüísticament, amb el propòsit d'utilitzar només la llengua catalana al llarg de tot l'acte lúdic de caire gastronòmic a què ens hem referit.

Evidentment, aquesta activitat només té sentit si existeix un propòsit ferm per part de totes les persones participants d'immergir-se, durant tota l'activitat en un estricte monolingüisme català. En cas contrari, serveix per donar gust als sentits, si es tria bé el restaurant, però no pas per a res més.

¹ De fet, a l'Estat espanyol només s'han aplicat al País Basc. Seguint aquest mètode de reciclatge cada any s'allibera un petit contingent de professorat de la seua activitat acadèmica i se l'immergeix en un aprenentatge intensiu de la llengua (entre sis i vuit hores diàries de classes d'hebreu, o d'euskera, segons el país). Al cap d'un any, i després d'un curs superintensiu, aquests professors estan ja en plena disposició d'impartir les classes en la llengua del país.

Les noves tecnologies poden contribuir a la desllatinització de l'aprenentatge de la llengua catalana.

Aquest tipus d'activitat té l'avantatge de situar la llengua en un àmbit d'ús inhabitual per a les persones no catalanoparlants (l'ús col·loquial). El seu objectiu és millorar la intercomunicació oral en llengua catalana.

b) En segon lloc, s'hauria de canviar radicalment el sistema d'avaluació. En el sistema actual, existeixen tantes esquerdes, i tan profundes, que és perfectament possible que acabi el reciclatge una persona que no pugui impartir les classes en català. És prima l'avaluació escrita sobre l'avaluació oral, i és prima el coneixement de tipus "gramaticalista" per sobre de l'habilitat comunicativa (no es té, doncs, en compte, que l'activitat dels professionals de l'ensenyament constitueix una activitat fonamentalment comunicativa).

Hi ha, efectivament, proves orals, però són unes proves estàndard que no s'adeqüen al mesurament de les esmentades habilitats comunicatives.

Com es podria solucionar aquest problema?

Al meu entendre, la cosa és ben senzilla, però caldrien grans dosis

de bona voluntat per part de tot-hom. Es tractaria d'avaluar el professor o la professora en l'activitat directa davant els alumnes. Es tractaria, doncs, de mesurar la capacitat de la persona en qüestió d'impartir una classe en català *en directe*, dins l'aula, davant els al·lots, sense intermediaris.

A través d'aquesta observació, el professor de reciclatge que hagués d'avaluar podria observar si l'avaluat era capaç d'expressar-se fluidament en català, si utilitzava la terminologia adequada, si dominava el registre correcte per impartir la classe, si tenia capacitat de fer-se entendre per part de l'alumnat, etc. Es podria avaluar, doncs, la competència comunicativa del professor a avaluar. I, òbviament, s'evitaria la llatinització, perquè s'estaria avaluant la llengua en acció, i no meres conjectures sobre l'habilitat lingüística de la persona avaluada.

Capacitat comunicativa versus coneixement gramatical

Fins ara, l'ensenyament de la llengua catalana no s'ha relacio-

nat amb la qüestió de la comunicació. I és una llàstima, perquè, com apuntàvem al principi del present paper, allò que interessa, a l'hora d'ensenyar o d'aprendre una llengua viva, és precisament la capacitat comunicativa.

L'ensenyament de la llengua catalana, a tots els nivells, ha estat, fins als nostres dies, excessivament gramaticalista. S'ha tractat de conèixer les regles i les seues nombroses excepcions, i de saber usar bé els accents i les dièresis, molt més que no de comptar amb un instrument que ens permeti de comunicar-nos entre les persones que hi hem accedit.

Continuam arrossegant, potser ara més que mai, aquest terrible desenfocament. Per això podem observar com l'augment de la presència de la llengua catalana en el nostre sistema educatiu no implica un augment similar de la presència social del català. Avui dia tots els estudiants que acaben els últims cursos d'ensenyament secundari han estat en contacte durant prop de quinze anys amb l'aprenentatge de la llengua catalana, però molts se n'endurien un bon ensurt si s'havien de fer ni que fos un dia parlant normalment en català.

Hi ha quelcom molt profund que falla, doncs, en el nostre sistema educatiu. I aquest quelcom, al nostre entendre, és l'enfocament incorrecte (entre d'altres factors, no cal dir-ho) de l'ensenyament-aprenentatge del català. La reforma de l'ensenyament de la nostra llengua hauria de tenir molt més en compte els aspectes comunicatius (i oblidar una mica tanta excepció i tanta collonada). I aquesta reforma hauria de començar pels cursos de reciclatge, és a dir, pels cursos que incideixen directament en la formació lingüística del professorat.

Així evitariem la situació paradoxal que permet que gent que no pot impartir una classe en català tenguí el reciclatge aprovat i que, per tant, gent que acredita conèixer el català per accedir a una plaça de l'ensenyament públic, només pugui dur a terme la seua activitat professional en espanyol. ■